

UDK 930.253(437.311)(093.2):929Majar M.
Prejeto: 18. 4. 2024

ZAPISI
NOTES

Matija Majar Ziljski in njegov zapuščinski spis v Pragi

JIRÍ KUDĚLA

doktor znanosti, veleposlanik Češke republike v Sloveniji,
e-pošta: jiri.kudela@mzv.gov.cz

Izvleček

V prispevku se avtor osredotoča na doslej neznani arhivski vir o življenju znamenitega slovenskega narodnega prebuditelja Matija Majarja Ziljskega v Pragi. Gre za njegov zapuščinski spis, ki ga je po njegovi smrti oblikovalo pristojno praško sodišče in se je ohranil do danes. Spisi tega sodišča so se na začetku šestdesetih let 20. stoletja znašli pod upravo Arhiva mesta Prahe. Arhivska obdelava teh fondov je potekala šele konec devetdesetih let 20. stoletja. Avtor v prispevku obravnava zapuščinski spis Majarja Ziljskega, ki sicer ni obsežen, a podrobno opisuje zapuščinske postopke, ki so potekali med letoma 1892 in 1894, pri čemer so njihovi odmevi segali vse do konca prve svetovne vojne.

Ključne besede:

Matija Majar
Ziljski,
zapuščinski spis,
zapuščina,
sodišče v Pragi

Abstract

MATIJA MAJAR ZILJSKI AND HIS PROBATE RECORDS IN PRAGUE

In this article, the author focuses on a previously unknown archival source about the life of the famous Slovenian national revivalist Matija Majar Ziljski in Prague. It is his probate records, which were compiled by the competent Prague court after his death and have been preserved to this day. The records of this court came under the administration of the Prague City Archives in the early 1960s. Archival arrangement of these fonds took place only in the late 1990s. The author of this article examines Majar Ziljski's probate records, which are not extensive but provide a detailed account of the probate proceedings that occurred between 1892 and 1894, with repercussions that extend until the end of World War I.

Key-words:

Matija Majar
Ziljski, probate
records, estate,
court in Prague

Duhovnik Matija Majar Ziljski,¹ ugledni slovenski narodni prebuditelj, pisatelj, etnograf in jezikoslovec, ki je umrl 31. julija 1892 v Pragi,² v češkem okolju med jezikoslovci in zgodovinarji ni neznana osebnost. K njegovi prepoznavnosti je nedvomno prispevala tudi mednarodna konferenca, ki so jo ob 110. obletnici njegove smrti v Pragi organizirale različne češke in slovenske ustanove.³ Leta 2004 je Slovanska knjižnica Narodne knjižnice Češke republike izdala tudi zbornik prispevkov čeških, slovenskih in avstrijskih strokovnjakov, ki so sodelovali na tej mednarodni konferenci.⁴

Ziljski je prišel v Prago leta 1883 zaradi operacije oči. Upal je tudi, da bo na Češkem lahko nadaljeval s svojim delom.⁵

O Majarjevem življenju in delovanju na Češkem ter o njegovih stikih s češkim okoljem ne obstaja velik informaciji. To so razlogi, ki so avtorja prispevka spodbudili k iskanju dodatnih informacij in virov o njegovi usodi. Ob pomoči mag. Jana Ryba iz Arhiva mesta Prage je avtor naletel na zapuščinski spis Mathiasa Mayerja, tj. Matije Majarja Ziljskega.⁶

Slednji se je po Majarjevi smrti ohranil v okviru dokumentacije zapuščinskega protokola, ki ga je po pokojnem duhovniku vodilo Okrožno sodišče za praško Novo mesto in Vyšehrad ter ga je vložilo v okviru zapuščinskega postopka pokojnega upokojenega župnika.⁷ Čeprav gre za precej skromno dokumentacijo, ta vendarle prinaša nekaj zanimivih podatkov o Majarju Ziljskem oziroma njegovi zapuščini.

Zapuščinski sodni spisi so na splošno zelo dragocen zgodovinski vir, ki je bil dolgo časa precej zapostavljen (predvsem zaradi neobdelanosti in nedostopnosti teh arhivskih fondov), medtem ko jih v zadnjih štiridesetih letih češko zgodovinopisje s pridom izkorišča za znanstvene in strokovne raziskave. Tovrstno arhivsko gradivo namreč prinaša številne, pogosto osupljive informacije o premoženju, družinskih in drugih okoliščinah posameznih piscev oporok. Eden izmed pionirjev uporabe zapuščinskih sodnih zapisnikov je bil na primer češki zgodovinar profesor Jiří Pešek, ki je številne od njih vključil v svoja številna dela ter k temu spodbujal tudi svoje kolege in učence. Majar Ziljski je od leta 1884 živel v drugem nadstropju hiše št. 1335 v praškem Novem mestu, Školska ulica št. 7, ki je danes ni več.⁸ Šlo je za podnajemniško stanovanje gospe Barbare Šida.⁹ Trpel je za očesno boleznijo, zato je bil proti koncu življenja

¹ V besedilu uporabljam to obliko imena, saj je v virih, uporabljenih za ta članek, M. M. Ziljski zapisan kot Mathias Mayer, Meyer, Matěj Mayer ali Matěj Majer.

² Rojen 7. februarja 1809, Goriče /Görtschach/ v Ziljski dolini na Koroškem. Njegov grob na Olšanskem pokopališču (VII/10/110) ima danes druge lastnike. Leta 2002 so v bližini postavili nov nagrobnik (pokopališče št. VII, oddelek 10, št. groba 25) z njegovim imenom in portretom. Glej Valšík, Kamil: *Vzájemněslovanský jazyk Matiji Majara Ziljského a jeho kontakty v Čechách. V: Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu*, str. 93.

³ Slovenski znanstveni inštitut, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Veleposlaništvo Republike Slovenije v Pragi, Filozofska fakulteta Karlove Univerze in Slovanska knjižnica pri Narodni knjižnici Češke republike.

⁴ Matija Majar Ziljski v češko-slovaškem kontekstu. Preteklost, sedanjost in prihodnost medsebojnih kulturnih odnosov. Zbornik mednarodne konference ob 110. obletnici smrti slovenskega duhovnika-pedagoga, jezikoslovca in folklorista (Praga, 11. oktober 2002, Filozofska fakulteta Karlove univerze), Narodna knjižnica Češke republike - Slovanska knjižnica.

⁵ Glej Valšík, str. 92.

⁶ Avtor se zahvaljuje mag. Janu Rybi iz Arhiva glavnega mesta Prage za njegovo veliko ustrežljivost in številne koristne napotke. Obenem se zahvaljuje doktoru Damjanu Prelovšku in Katici Gale za prevod besedila ter doc. Gregorju Jenušu za njegovo velikodušno in kolegialno pomoč pri realizaciji tega članka.

⁷ Zapuščinski spis Mathiasa Meyerja (Matije Majara), CZ AHMP, Okrožno sodišče za Novo mesto in Vyšehrad, IV/1892/2141 (OS NM VY IV/1892/2141). Če ni navedeno drugače, je navedba iz omenjenega vira.

⁸ CZ AHMP, Soupis pražského obyvatelstva 1830-1910 (1920), Cizí příslušníci: <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=bc66bf82dc3d4a64be1d949e65748e9b>.

⁹ Barbara Šida, v češčini pisana Barbora Šidová ali Šídová, v nemških besedilih tudi Schidova,

v stiku le z redkimi ljudmi in je bil osamljen.¹⁰ Poleti 1892 so se mu pojavile hude zdravstvene težave. Dne 4. junija mu je podelil zakramente kaplan Matyáš Bat'ka iz župnije svetega Štefana.

Majar je umrl 31. julija 1892 v svojem podnajemniškem stanovanju. Po smrti ga je pregledal okrožni zdravnik doktor Jaroslav Čmuchálek,¹¹ ki je kot vzrok smrti ugotovil »marazem«. Župnik Václav Nykl je v matično knjigo cerkve svetega Štefana v Novem mestu, v katere župnijo je spadala hiša št. 1335, zapisal naslednje: »Mayer Matěj, upokojeni župnik, rojen v Goričah v Ziljski dolini na Koroškem, pod pristojnostjo Celovca, je umrl 31. julija in je pokopan 2. avgusta na Olšanih.«¹²

Na dan pogreba Matije Majarja so bralci *Narodnega lista* v njegovi jutranji izdaji, v rubriki Dnevne novice, lahko prebrali naslednji nekrolog:

»Matija Majar, iskren slovanofil in zavzet navdušenec za pisano slovansko enotnost, je umrl 31. julija v Pragi. Majar je bil slovanski navdušenec po vzoru Jána Kollárja. Tako kot drugi zahodni slavisti zgodnejšega časa si je tudi Majar predstavljal, da bi bilo mogoče ob knjižni razdrobljenosti slovanskih narodov iz odličnosti vsakega jezika in iz njihovih skupnih prvin zgraditi umetni pisni jezik, ki bi bil popolnejši in čistejši od vseh slovanskih narečij in hkrati enako razumljiv vsem Slovanom, jezik, ki pa ne bi vedno posrečeno rešil vprašanja knjižne slovanske enotnosti. Pisava tega jezika bi morala biti

rojena Pertáková (hči barvarja Karla Pertáka iz Podskalí), rojena 18. decembra 1840 v praški Podskalí, je bila vdova krojača Jana Šida (rojen 22. avgusta 1832 verjetno v Roskovu, umrl 11. novembra 1877 v Pragi). Šidova sta se poročila 30. avgusta 1869 pri Svetem Štefanu (glej matični register ločenih ŠT 011 – 1866–1871) in verjetno od leta 1870 živela v hiši v Školski ulici št. 7 (1335/II) v Pragi. Imela sta štiri otroke – Františka (r. 9. 10. 1870), Otokarja, (r. 1874 /umrl 23. 3. 1874/), Jana Jaroslava, (r. 15. 8. 1872) in hčerko Růženo, ki se je rodila 13. 3. 1876. Barbara Šida je bila torej od marca 1877 vdova in ker je morala skrbeti za številno družino, je verjetno zato začela oddajati del svojega stanovanja.

¹⁰ Valšík, Kamil: Vzájemněslovanský jazyk Matiji Majara Ziljského a jeho kontakty v Čechách. V: *Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu. Minulost, přítomnost a budoucnost vzájemných kulturních styků. Matija Majar Ziljski v češko-slovenskom kontextu. Preteklost, sodobnost in prihodnost medsebojnih kulturnih stikov*. Praha, 2004, str. 89–95.

¹¹ MUDr. Jaroslav Czmuchalek (1838 Praga–22. februar 1899 Praga), mestni in okrožni zdravnik, kar je bil že njegov oče. Glej opombo 9.

¹² Matična knjiga umrlih župnije svetega Štefana v Novem mestu v Pragi, ŠT Z11, 1887–1892, Zbirka matičnih knjig, Arhiv mesta Prage.

Nekrolog v časopisu *Národní listy*
(Vir: *Národní listy*, 2. 8. 1892, številka 212, str. 2)

cirilica, saj najbolje označuje različne glasove slovanskega jezika, poleg tega pa je tudi posvečena s sveto cirilometodijsko tradicijo. Tako združen jezik je imenoval »vzajemni« ali »skupni« slovanski jezik in pisati v njem – pisati »vzajemno«. Leta 1864 je v Pragi izdal delo z naslovom »Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola«, leta 1865 pa knjigi »Uzajemni pravopis Slavjanski« in »Uzajemna slovnice ali mluvnica slavjanska«, v katerih je širil svojo idejo, ki jo je prvič razvil leta 1848 v delu »Pravila, kako izobraževati Ilirsko narečje i u obče Slavenski jezik«, izdanem v Ljubljani. Poleg tega je izdal slovensko slovnico, koroške legende, slovenske narodne pesmi z napevi in številne članke, raztresene po slovenskih revijah. Matija Majar je eden od najvidnejših slovenskih narodnih buditeljev. Do marčevskega gibanja leta 1848 je sestavil peticijo Slovencev, zaradi katere so ga Nemci in oblastniki tako preganjali, da je moral spomladi 1848 zapustiti Celovec. Vendar je bilo njegovo ime že leta 1851 spet med ustanovitelji »Družstva sv. Mohora« v Celovcu, društva za izdajanje in razširjanje dobrih slovenskih knjig. Rodil se je leta 1809 v Goričah v Ziljski dolini na Koroškem. Odraščal je v Videnicah, dve uri oddaljenih od italijansko-nemško-slovenske meje. Posvetil se je duhovniškemu stanu in bil dolgo časa župnik v Gorjah pri domači vasi in na Križni gori pri Celovcu. Leta 1883 se je preselil v Prago, ki jo je tako vzeljubil, da preostanka življenja ni želel preživeti nikjer drugje. Pogreb bo danes [2. avgusta 1892] ob 10. uri dopoldne v cerkvi svetega Štefana.«¹³

Okrožno sodišče je zaključevanje zapuščinskega postopka za pokojnim župnikom dodelilo mlademu notarju Eduardu Ledeckemu.¹⁴

Imenovani pooblaščenec je 2. septembra 1892, točno mesec dni po pokopu Majerja, sestavil smrtni list (nem. *Todfalls-Aufnahme*). Navedel je, da je Majer umrl 31. julija v svojem najemniškem stanovanju, star 83 let in da ni zapustil nobenega premoženja ter je bil popolnoma brez sredstev za preživljanje. V spisu so le tri ugotovitve, in sicer, da mu je koroška vlada z odločbo z dne 23. novembra 1883 namenila letno pokojnino v višini 420 goldinarjev, sicer je bil popolnoma brez sredstev za preživljanje, in da je bilo »/.../ tisto malo perila in oblačil, kar mu je ostalo« po zapisniku komisarja za časa izročeno njegovi stano-dajalki, gospe Barbari Šida, kot plačilo njenih storitev.¹⁵ Spis je bil s tem sklepom 7. septembra predložen Okrožnemu sodišču.

Tako kot v nekaj tisoč podobnih primerih bi bil zapuščinski postopek lahko zaključen, pri čemer bi spis danes vseboval dve ali tri strani, če ne bi bil že prej v sodni pisarni ali arhivu uničen kot nezanimiv. Na srečo se to v našem primeru ni zgodilo. Okrajno sodišče je 12. septembra pisno obvestilo Deželno vlado v Celovcu, da je Mathias Mayer, ki ga je ordinarij za Krko in Celovec upokojil 23. novembra 1883, umrl v Pragi in da se lahko ustavi izplačevanje njegove pokojnine.

18. oktobra se je celovski magistrat obrnil na praškega. Poizvedoval je, ali je Majer zapustil oporoko ali po njem obstaja zapuščina, ker je v Celovcu živela njegova zelo revna in uboga sestra Eva Majer (Ewa Mayer). Praški magistrat je

¹³ *Národní listy*, 2. avgusta 1892, št. 212: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:fb8156ff-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:571f6800-4bfb-11e7-80b4-001018-b5eb5c> (dostop: 4. 12. 2024).

¹⁴ Da je Matija Majar v tem kraju prebival od leta 1884, ne dokazuje le zapis v matičnem registru, temveč tudi policijske prijave praške policijske uprave, kjer je jasno zapisano, da je Mathias Mayer, pensionierter Pfarrer (geb. 1809 in Kreutzberg bei Klagenfurt, Heimatschein Hohenthurn bei Villach) in da v hiši živi od 3. 8. 1884, pa tudi občinski vpoklicni arhiv, kjer je zapisano, da Mathias Mayer, upokojeni župnik, v hiši živi od leta 1884 in da je imel hišni list občine Straja vas (Hohenthurn bei Villach) z dne 22. 8. 1884. Glej OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁵ Glej spis, 2. september 1892, »Vermögenslos. Unbeteunde Wäsche und Kleider, welche jedoch zur Lebzeiten des Erblassers der Barbara Sida für ihre Dienste übergeben worden sind«. OS NM VY IV/1892/2141.

2. novembra to poizvedbo v reševanje posredoval okrožnemu sodišču, in to je 6. novembra odpisalo, da je Matija Majar umrl brez premoženja in ni zapustil ničesar.

Medtem je 5. novembra 1892 celovski notarski kandidat Friedrich Kumer, kot pooblaščenec Eve Majer, ki je bila nepismena, vložil vlogo pri okrožnem sodišču v Pragi. Eva Majer je bila brez sredstev za preživetje in stanovalka celovške občinske ubožnice.¹⁶ V pismu sodišču Majerjeva navaja, da je njen brat, katoliški duhovnik Mathias Mayer (*»slavisiert Matia Majar«*), umrl 31. julija 1892 v Pragi. Pred upokojitvijo je imel beneficij v Kalvarienbergu v vasi Sveti Martin. Ker je njen brat umrl brez oporoke, je bilo po njenem mnenju treba njegovo premoženje, ki naj bi znašalo 3.000 goldinarjev v gotovini, razdeliti v skladu z zakonom o premoženju duhovnikov, in sicer tako, da bi tretjino dobila cerkev, v kateri je bil zaposlen, tretjino sorodniki in tretjino ubožnica v kraju, v katerega je spadala cerkev. Ker razen nje pokojnik ni imel bratov in sester, ona pa je živela v ubožnici čisto brez sredstev, je zahtevala dediščino ne le za celotno tretjino, namenjeno sorodnikom, ampak tudi iz naslova tretjine za »ubožne«. Eva Majer je vlogi priložila izpisek iz rojstne matične knjige o svojem rojstvu 8. aprila 1812 v Vitencu/Wittenigu (oba sta otroka Gregorja Mayerja in Agnes Mayer, rojene Loik). Vlagateljica je tudi navedla, da bi lahko predložila dokazilo o svoji plačilni nesposobnosti.

Na temelju te prošnje je okrožno sodišče sprejelo vlogo Eve Majer kot zakonite dedinje in jo sredi decembra 1892 zaprosilo za podatke o morebitnem drugem premoženju njenega pokojnega brata, s pridržkom, da se je šestmesečni rok za določitev obsega zapuščine iztekel 31. januarja 1893. Medtem je okrajna blagajna obvestila sodišče, da je v zapuščino pokojnega Majarja vključena tudi njegova neizplačana pokojnina za mesec julij 1892 v znesku 37 goldinarjev in 37 krajcarjev, ki je pokojnik ni uveljavil. Znesek je bil nakazan sodišču, da ga je vključilo v zapuščinsko maso.¹⁷

Že 10. januarja 1893 je Eva Majer iz Celovca pisno obvestila sodišče v Pragi, da se po njenih podatkih poleg neizplačane pokojnine za mesec julij 1892 v zapuščini njenega brata nahaja tudi zlata ura z zlato verižico v vrednosti najmanj 100 goldinarjev, nato oblačila, knjige, rokopisi in precej gotovine, saj je *»/.../ pokojnik po pričevanju tamkajšnjih prijateljev tik pred odhodom iz Celovca posedoval vrednostne papirje in srebro v vrednosti približno 3.000 goldinarjev in je pri tem živel zelo skromno«*. *»Vsi ti predmeti naj bi se nahajali v njegovem stanovanju v Pragi, Školska ulica št. 1335, zato prosim, da jih energično poiščete,«*¹⁸ je navajala Majerjeva v svojem pismu. Na podlagi tega pisma je okrožno sodišče 27. januarja notarju JUDr. Gustavu Gradlu¹⁹ odredilo, naj na kraju samem opravi

¹⁶ Pooblastilo, ki ga je Eva Mayer dala Friedrichu Kumerju, je podpisala z enim samim križcem, njeno ime je poleg križca napisal Adalbert Viehhauser, profesor verouka iz Celovca, kot pričča se je podpisala Maria Bergmann, druga stranka celovške ubožnice, vse to je potrdil notar Carl Riebler, ki je bil prisoten. OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁷ OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁸ 10. januarja 1893: *»... berichte ich, dass in der Verlassenschaft meines am 31. 7. 1892 verstorbenen Bruders Mathias Mayer (auch Majar) pens. kath. Pfarrers in Prag, ausser der deponirten Pension pro 37 f. 37 kr. auch eine goldene Taschenuhr sammt goldener Kette im Werte von mindestens 100 fl., dann Kleidung, Bücher, Manuscripte gehören dass sich auch bedeutende Barschaften vorfinden müssen, da der Verstorbene nach Aussage seiner hiesigen Freunden cca 3000 f. in Wertpapieren und Silber kurz von seiner Abreise von Klagenfurt besessen hat und derselbe sehr sparsam gelebt hat. Alle diese Gegenstände dürften in seiner Wohnung in Prag, Schulgasse Nr. 1335, II. Stock sich befinden und bitte ich nach denselben energische Nachforschung pflegen zu lassen ...«* OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁹ JUDr. Gustav Gradl, iz stare praške meščanske družine, rojen leta 1827 v Pragi, umrl 15. maja 1908, od leta 1899 vitez »Edler von«. Národní archiv České republiky, Digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850-1914: <https://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=9d44ec825d6fef20ed381609111407ae5c54b7b13a5722f721c27007222313b3&action=image&record=9> (dostop: 4. 12. 2024).

preiskavo Majerjeve zapuščine, sestavi popis najdenih predmetov in ga v štirih tednih predloži sodišču. Vendar je Gradl to 2. februarja zavrnil z utemeljitvijo, da je bil kot sodni komisar dodeljen drugemu okrožnemu sodišču, in sicer sodišču za Malo Strano in Holešovice.²⁰

Medtem je okrožno sodišče v praškem Novem mestu 25. februarja 1893 k pričanju pozvalo oskrbnika Václava Škvora iz hiše št. 1335/II (Školska ulica št. 7). Ta je pričal, da je »/.../ pokojni Matěj Majer, upokojeni župnik v hiši št. 1335/II, v Pragi živel v podnajemniškem stanovanju pri gospe Šida, vdovi po krojaču, in kolikor mi je znano, je pohištvo v sobi, ki ga je imel pokojni v podnajemniškem stanovanju, pripadalo gospe Šida, on pa ni imel nobene lastnine, zato ni po njem nič ostalo«.²¹

Tudi vdova Šida je bila 25. februarja pozvana, da priča na sodišču, vendar je bil poziv pomotoma poslan na napačen naslov, in sicer v hišo 1355/II. Preden se je to razjasnilo, je minilo več tednov, zato je bilo pričanje opravljeno šele mesec dni pozneje, 25. marca 1893.

Na pričanju je Barbara Šida v zapisnik, ki ga je vodil sodni poravnalec Flieder, navedla: »Umrli Matej Majer, upokojeni župnik, ki je živel z mano, mi je zapustil naslednje stvari: eno zlato uro z zlato verižico, dvanajst srebrnih velikih žlic in enajst srebrnih malih žlic. Na koncu sta bila še dva kovčka knjig. Te stvari sem pripravljen izročiti sodišču kot lastnino zapuščine Mateja Majerja, upokojenega župnika. Barbora Šidova.«

Konec marca je v zadevo poseglo deželno finančno tožilstvo kot varuh deželne blagajne in finančnih interesov države, v tem primeru Cerkev. To je konec marca od sodišča zahtevalo, naj konča zapuščinski postopek, in hkrati izjavilo, da to počne tudi kot zastopnik interesov Cerkev kot tretjinske Majarjeve dedinje. Prav tako je sodišče pozvalo, naj pozove morebitne Majarjeve upnike, da prijavijo svoj delež na njegovem premoženju.

Kmalu zatem, verjetno zaradi omenjenega pritiska in ugotovitev zaslišanja gospe Šida, je bil notar Gradl 5. aprila 1893 ponovno pooblaščen za sestavo Majarjeve zapuščine. Tokrat je to storil brez pridržkov in 20. aprila predložil končni spis sodišču. Po podatkih Barbare Šida, vdove iz Prage, naj bi v gotovini ostalo »145 goldinarjev«, medtem ko naj bi vrednost nakita, tj. »zlate žepne cilindrične ure«, zlate verižice »s ključem in karabinom, 12 srebrnih žlic z graviranimi črkami MM in 11 srebrnih kavnih žlic«, poklicani cenilec Jakub Matura ocenil na skupno 73 goldinarjev. Oblačila in perilo (»4 srajce, 2 para spodnjih hlač, 4 kariraste šale, 4 brisače, 4 suknje in plašče, 1 par hlač in volneni telovnik iz sive črtaste tkanine, 1 črni plašč«) so bila ocenjena na 6 goldinarjev in 40 krajcarjev. Kar bi nas danes najbolj zanimalo, tj. knjige, rokopisi in korespondenca, je komisar vključil v rubriko »razno«. To sta bila »/.../ dva velika črna lesena kovčka iz mehkega lesa, s ključavnicami, v katerih so bile stare poučne knjige, različni rokopisi in revije«, katerih cena je bila ocenjena na 5 goldinarjev. In tudi »kup delno vezanih, delno nevezanih knjig različnih verskih in poučnih vsebin« je bil ocenjen na 3 goldinarje.²²

Dolgovi, povezani s premoženjem, so bili razdeljeni v dve skupini. V prvi so bili stroški Majarjevega zdravljenja. Po navedbah gospe Šida je zdravnik doktor Antonín Bursík²³ zahteval 20 goldinarjev, medtem ko je pogrebniemu zavodu bilo za pogreb izplačanih skupaj 125 goldinarjev. Skupno bi torej moralo biti v

²⁰ OS NM VY IV/1892/2141.

²¹ OS NM VY IV/1892/2141.

²² OS NM VY IV/1892/2141.

²³ MUDr. Antonín Bursík (roj. 1853). Národní archiv České republiky, Digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850-1914: <https://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=287290edaf0513081b0a0cf4a57e761f3cc-d04e55800f89aa2cbd0c3d59de41f&action=image&record=5> (dostop: 4. 12. 2024).

gotovini plačanih 145 goldinarjev, kar bi moral biti natanko takšen znesek, kot je ostal v gotovini po Majarjevi smrti.

Poleg tega si Barbara Šida »zaračuna 2 goldinarja na mesec za hrambo zgoraj navedene-ga premoženja pokojnika, tj. 18 goldinarjev za 9 mesecev«. Ko je Gradl povzel zapuščino, je prišel do končne ugotovitve: premoženje po pokojnem Majerju je bilo ocenjeno na 232 goldinarjev 40 krajcarjev, k temu je bilo treba prišteti še 37 goldinarjev in 37 krajcarjev neplačane pokojnine, skupaj torej 269 goldinarjev in 77 krajcarjev. Višina dolga je znašala 163 goldinarjev (tj. za poplačilo zdravnika, pogreba, prehrane pri ge. Šida). Neto premoženje zapuščine je tako, po odbitku dolgov, znašalo 69 goldinarjev in 40 krajcarjev + 37 goldinarjev in 37 krajcarjev pokojnine, skupaj torej 106 goldinarjev in 77 krajcarjev. Gradl je drago-cenosti odstopil depojskemu uradu in zapuščini zaračunal skoraj 30 goldinarjev za svoj honorar pri sestavi popisov, prevzem in hrambo drago-cenosti, za delo cenilca Mature, za kolke itd. Ta znesek je pozneje zahteval od sodišča. Vendar mu je sodišče v breme zapuščine prisodilo le 11 goldinarjev in 76 krajcarjev ter cenilcu Maturi 3 goldinarje in 15 krajcarjev.²⁴

Konec maja 1893 je sodišče nato vsem strankam v zapuščinskem postopku (tj. Kumerju oziroma Evi Mayer), finančnemu tožilstvu v Pra-gi in notarju Gradlu poslalo dopis, v katerem jih je obvestilo o izidu postopka.

Na tem mestu bi se zgodba lahko končala, vendar se ni. 20. junija 1893 se je Eva Majer prek svojega odvetnika Kumerja ponovno pritožila na sodišče v Pragi. Strinjala se je z odločitvijo tega sodišča o oceni zapuščine in zahtevala, da se ji izplača ena tretjina zapuščine, ki je bila zagotovo namenjena njej, tj. 30 goldinarjev 62 krajcarjev po odbitku njenih stroškov v višini 10 goldinar-jev in 62 krajcarjev (tj. za plačilo storitev notarja Kumerja in kolke), 20 goldinarjev naj bi jih bilo izplačanih takoj. Svojo zahtevo je podprla, da kot povsem revna stranka celovške ubožnice in stara ženska ne more več čakati. Hkrati je privolila v prostovoljno dražbo dragocenosti iz zapuščine.

Sodišče je finančno tožilstvo zaprosilo za mnenje, ali bi pristalo na takšno rešitev, vendar jo je slednje zavrnilo z utemeljitvijo, da kot za-stopnica interesov Cerkve, tj. župnije Goriče, ki je medtem 15. junija 1893 pogojno zahtevala Ma-jarjevo zapuščino, tega ne more sprejeti in mora počakati na dražbo zapuščine.

Dopis o smrti Matije Majarja

(Vir: Zapuščinski spis Mathiasa Meyerja (Matije Majara), CZ AHMP, OS NM VY IV/1892/2141)

²⁴ OS NM VY IV/1892/2141.

Na podlagi tega je sodišče v *Amtsblatt Prager Zeitung* z dne 28. in 30. julija objavilo obvestilo, da se morajo upniki zapuščine Matije Majarja do konca avgusta 1893 pisno ali osebno prijaviti na sodišču v Jungmannovi ulici. Nato naj bi 27. septembra ali 11. oktobra ob 10. uri v stanovanju gospe Barbare Šida v Školski ulici 7 potekala prostovoljna dražba zapuščine. Dražitelji so morali na kraju samem plačati v gotovini in na kraju samem tudi vse odnesti.²⁵

Dražba je dejansko potekala 27. septembra in prodano je bilo vse, razen zlate verižice za uro Matije Majarja. Tega dne je vse kupil Franz März, starinar iz Smíchova št. 523, ki je vse dražil po ocenjeni ceni in najnižji možni ponudbi enega krajcarja, pri čemer je skupni neto izkupiček brez kolkovine znašal 66 goldinarjev in 12 krajcarjev. Zlato verižico, ocenjeno na 25 goldinarjev, je nato na drugi dražbi 11. oktobra za samo 4 goldinarje in 50 krajcarjev kupil M. Guth z Vavelskega trga 60. Poleg kolkov je bilo treba na dražbi plačati tudi stroške dražiteljev, ki so znašali 5 goldinarjev. Skupni neto izkupiček Majarjeve zapuščine je tako znašal le 101 goldinar in 33 krajcarjev (66 goldinarjev in 66 krajcarjev z dražbe, preostanek pokojnine za mesec julij 1892). Upniki so zahtevali 36 goldinarjev. Tako je ostalo le še 65 goldinarjev in 27 krajcarjev, ki so si jih razdelili dediči (tj. Eva Majer, župnija Goriče in država). S tem so seznanili Eva Majer in župnijo v Goričah. Konec oktobra 1893 je Eva Majer zaprosila, da se ji izplača tretjina njenega premoženja »za revne«, tj. tretjina, ki bi morala po zakonu o premoženju duhovnikov iz leta 1807 iti v ubožnico v župniji, kjer je deloval pokojni duhovnik. Po tem predlogu, ki ga je sestavil njen pooblaščenec Kumer, naj bi ji tako od čiste zapuščine ostalo 43 goldinarjev in 51 krajcarjev ter 21 goldinarjev župnijski cerkvi v Goričah. Preostalih 76 krajcarjev bi pripadlo notarju Gradlu, cenilcem in dražitelju. Finančno tožilstvo v Pragi se je s tem predlogom strinjalo pod pogojem, da se s tem strinja tudi občina Goriče. Vendar se je ta o tem dodatno posvetovala z mestom Celovec in okrožno vlado v Beljaku. Ta je 10. marca 1894 končno odločila, da je Eva Majer upravičena do revnega deleža zapuščine, ker je predložila potrdilo o revščini.

Finančno tožilstvo v Pragi je to odločitev potrdilo 21. marca 1894. S tem je bil dejanski zapuščinski postopek končan, preostalo je le še izplačilo zneskov upravičencem v zapuščinskem postopku. Medtem ko so notar Gradl, cenilec zapuščine in dražitelj prejeli denar že marca 1894, je morala Eva Majer počakati do junija 1894, ko je bil njen delež poslan njenemu zastopniku Kumerju. V istem mesecu je prišla na vrsto tudi Barbara Šida. Vendar se je iz Školske ulice vrnilo obvestilo, da ji ne morejo izplačati 18 goldinarjev, ker se je vdova po krojaču preselila neznano kam, morda na Žižkov v Pragi. Okrožno sodišče je zato policijski upravi v Pragi naložilo, naj poišče novo prebivališče Šidove. Vendar se je poizvedba julija in nato tudi oktobra 1894 neuspešno končala. Osemnajst goldinarjev je več let ostalo v praškem depozitnem uradu, dokler ni bilo maja 1898 odločeno, da se znesek vloži na hranilno knjižico pri praški hranilnici na ime Barbora Šidová iz »zapuščine Mayerja Matyáša«. Denar je tam ležal več let. Leta 1900 so goldinarje zamenjali za krone (v razmerju 1 : 2) in leta 1917 je bilo zaradi ugodne obrestne mere na računu Barbare Šida že 71 avstrijskih kron. Novembra 1917 so avstrijske oblasti te opuščene račune uporabile za financiranje avstrijskega vojnega posojila. To se je zgodilo tudi z računom Barbare Šida. Celotnih 45 kron in 38 vinarjev je bilo namenjenih za vojno posojilo, medtem ko je bilo preostalih 26 kron in 65 vinarjev nakazanih na račun Barbare Šida pri Poštni hranilnici na Dunaju.²⁶

Zadnji dokument v zapuščinskem spisu Matija Majarja je iz aprila 1918 ter zadeva spor med Okrožnim sodiščem v Pragi in Pošno hranilnico na Dunaju o tem, ali je bila poravnava vloge Barbare Šida vodena pod pravilno oznako

²⁵ OS NM VY IV/1892/2141.

²⁶ OS NM VY IV/1892/2141.

spisa. V vsakem primeru Barbara Šida, vdova po krojaču in dolgoletna sostanovalka Matije Majarja, pod katero je dejansko nastala zapletena zapuščinska zadeva, svojega denarja ni nikoli prevzela. Izginila je v neznano, tako kot je v vetru zgodovine in vojne izginil njen denar, ki ga je zahtevala in prejela za skrbništvo nad premoženjem svojega najemnika.

Tako podroben opis poteka enega od zapuščinskih postopkov se morda zdi nepotreben. Vendar je avtor z njim želel pokazati, kako so proti koncu devetnajstega stoletja potekali tovrstni postopki in kako so s svojimi zamudami neusmiljeno posegali v vsako zapuščinsko maso. In to ne le zato, ker so tisti, ki so imeli po pokojnem dostop do zapuščine, pogosto neusmiljeno »kradli« in skrivali gotovino, dragocene predmete itd. Šlo je tudi za to, da je vsakemu uradnemu dejanju notarja ter drugih pravnikov in uradnikov sledilo še več zapuščinskih zahtev.

Tudi po podrobnem pregledu celotnega spisa ne vemo, kakšno je bilo dejansko premoženje Matije Majarja ob njegovi smrti. Domnevamo lahko, da je kot »skromno« živeči človek od svoje povprečne pokojnine, ki je znašala manj kot 40 goldinarjev na mesec, lahko precej prihranil, glede na to, da je živel le v eni najeti sobi. Imel je tudi knjižnico, o vsebini katere prav tako ne vemo ničesar, razen tega, da je za seboj pustil dva velika kovčka, »polna starih knjig«. Nekaj dragocenosti, ki jih je njegova najemodajalka, gospa Šida, na koncu priznala sodišču, je bilo očitno pod ceno prodanih na dražbi za manj.

Matija Majar je zadnjih deset let svojega življenja preživel v Pragi, kjer se je razen redkim izogibal vsem prijateljem, med njimi večini svojih kolegov zgodovinarjev in filologov. Njegova zagotovo zanimiva pisna zapuščina in knjižnica sta izginili z njegovo smrtjo v Pragi. To potrjuje tudi omenjeni zapuščinski spis. Kaj sta vsebovala kovčka s knjigami in spisi, ne vemo, vendar vsekakor lahko obžalujemo, da nista prišla v roke njegovega prijatelja Josefa Ladislava Píča²⁷ ali arheologa Jana Václava Lega,²⁸ ustanovitelja Slovensko-češkega društva, temveč sta kot star papir končala v rokah smíchovskega zastavljavca in starinarja Märza. Nasploh je usodo zapuščine Matije Majarja zaznamovalo dejstvo, da je živel v

*Matija Majar Ziljski
(Vir: Slovan, 3. 7. 1884, št. 27, str. 1)*

²⁷ Josef Ladislav Píč (19. januar 1847, Mšeno pri Mělníku–19. december 1911, Praga) je bil zgodovinar, pedagog in muzejski delavec, soustanovitelj češke arheologije.

²⁸ Jan Václav Lego (14. september 1833, Lhota pod Radčem–17. september 1906, Praga) je bil narodni buditelj in pisatelj, ki je deloval v Sloveniji in na Hrvaškem.

Pragi v izolaciji, v podnajemništvu in v bistvu kot neznana oseba. To je verjetno vodilo njegovo gospodinjo, da je zanikala tisto malo, kar je ostalo po njem, in preprosto upala, da tega ne bo nihče opazil. Šele dejstvo, da se je oglasila Majarjeva sestra in da se je finančno tožilstvo kot zagovornik davčnih interesov države zanimalo za zapuščino, je privedlo do temeljitejše sodne obravnave in odkritja vsaj nečesa, saj lahko domnevamo, da vdova Šida ni priznala vsega. Zgodba je žalostna, kot je žalosten celoten konec življenja Matije Majarja Ziljskega, tega velikega slovenskega narodnega buditelja.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

CZ, Archiv hlavního města Prahy (AHMP), Okresní soud pro Nové Město a Vyšehrad, pozůstalostní spisy, spis č. IV/1892/2141 (OS NM VY IV/1892/2141).

Konskripce – pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství 1850–1914 - Národní archiv (nacr.cz): <https://digi.nacr.cz/> (dostop: 4. 12. 2024).

Archivní katalog (ahmp.cz): <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=bc66bf82dc3d4a64be1d949e65748e9b&scan=1#scan1> (dostop: 4. 12. 2024).

Národní listy: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:fb8156ff-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:571f6800-4bfb-11e7-80b4-001018b5eb5c> (dostop: 4. 12. 2024).

LITERATURA

Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu : minulost, přítomnost a budoucnost vzájemných kulturních styků = Matija Majar Ziljski v češko-slovenskem kontekstu : preteklost, sodobnost in prihodnost[!] medsebojnih kulturnih stikov: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané k uctění 110. výročí úmrtí slovinského kněze-buditele, jazykovědce a folkloristy, (Praha, 11. 10. 2002, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy) (ur. Milada K. Nedvěďová in Martina Piko-Rustia). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2004.

SUMMARY

MATIJA MAJAR ZILJSKI AND HIS PROBATE RECORDS IN PRAGUE

Matija Majar Ziljski lived and died in Prague in very modest circumstances, as much as his pension allowed. For eight years before his death (1884–1892), he lived in a single room in a rented apartment with the widow Šidova in Prague's New Town, at Školní Street No. 7. His death attracted attention among Czech Slavists, historians and other experts, as Ziljski was known in local circles for his intensive activity.

The probate proceedings after the death of Majar Ziljski lasted relatively long. Its course and conclusion were influenced by the deceased's poor sister, Eva Majer, who lived in Klagenfurt and contested the will, wanting to receive the share that belonged to her after her brother's death. Due to her appeal, the probate proceedings were revised. Some small valuables were traced from Majar Ziljski's estate and then sold at auction. Eva Majer eventually received 43 gulden, or roughly her brother's monthly pension, from his inheritance in 1894.

The probate records further confirmed that his property included “old books” and other documents and correspondence. However, this—possibly the most precious aspect of the great Slovenian thinker's legacy today—went to a charity shop after being sold at auction more or less like old paper.